"Mennesket kan kun gjøre det gode!"

Tittelen er et sitat fra den franske filosofen Jean-Paul Sartre. Dette innlegget er en reaksjon på Unge Venstre-leder Sondre Hansmark sitt forslag om selvbestemt abort inntil 24. svangerskapsuke. Det følger også opp innlegget til Hanne Cecilie Valderhaug som ytrer seg kritisk til Hansmark i Bergens Tidende 29.08.18.

https://www.adressa.no/nyheter/innenriks/2018/08/25/Unge-Venstre-vil-doble-grensen-for-selvbestemt-abort-17392129.ece

Sitatet er ironisk ment av filosofen Jean-Paul Sartre, da han mente at uansett hva mennesker bestemmer seg for å gjøre, så vurderes det å forbedre noe for den som handler. Sitatet kan sees relevant innen medisinsk etikk; kvinners ordinære rett til selvbestemt abort, selektiv abort, fosterreduksjon, og når grensene for avbrytelser av svangerskap kan skje. I 2001 fullførte jeg cand.philol. i filosofi innen denne tematikken. En konklusjon var at det som er etisk forsvarlig, begrunnes innen frihetsbestemmelsen. Dvs. at retten til en handlings innhold bestemmes av den status man har til å utøve makt over for det som ikke har denne «frihet». Statusen som gir rettighet går via *autonomi*, dvs. individets evne til refleksjon og selvbestemmelse som «meg».

Enkelt sagt blir «min» status høyere enn «din/dets" status, hvis «du/det» *ikke* sees å ha de samme egenskaper som «meg". Frihet og rettigheter forbundet med «meg» og «deg/det" er altså en meget subjektiv affære, og basert på et sirkelargument: Spørsmålet om frihet/rett bekreftes av autonomibestemmelsen som gir meg rett og dermed frihet. Selve (makt-) utøvelsen av mitt ønske er et bevis for min frihet. Når «gjenstanden» for mitt ønske ikke er «som meg», men et foster, blir det vanskeligere. Det skal unektelig bli som meg, og en avbrytelse av utviklingen vil måtte sees som en avbrytelse av en fremtidig annens frihet. Og, er et foster et menneske? Når blir et menneske til et menneske? Som man kan se blir det knyttet stor status til det som faller innenfor definisjonen menneske. Slik er fornuft og etikk-debatt en kamp om ideer.

Vurderinger settes opp mot ens egen autonomi med begrunnelse i den «rasjonelle fornuft». For å legitimere hvorfor det er rett, -ifølge Valderhaug- viser Hansmark til andre lands praksis som mer liberale enn vår. Det er i seg selv ikke et argument for fornuft. Noe blir ikke rett fordi alle gjør det. Generelt: At alle for eksempel gjør feil -for å si det filosofisk- gjør likevel ikke noe rett, men vanlig. At et land for eksempel henretter millioner gjør ikke noen moralsk rett. Heller ikke i landet det gjøres.

Filosofen Peter Singer foreslo for noen tiår tilbake, som et eksperiment å arbeide for at man kunne ta livet av barn opp til ettårsalderen. Barn er da ikke autonome, fordi det enda ikke har utviklet språk, og da heller ikke refleksive «objektive» tanker. Det forstår ikke hva som skjer om man dreper det uten at det gjør vondt. Det kan begrunnes som en human livsavslutning.

Så lenge man forholder seg til fornuft, så er mye fornuftig. Men stiller vi oss åpen for følelser, sympati og samvittighet, så blir ting vanskelig. Filosofen Arthur Schopenhauer sier i boken «Om det gode og det slette» at «uten følelsene blir etikken meningsløs». Etikk er med andre ord ikke fornuftsbasert, men har sin grunn i innlevelse og medfølelse.

Unge Venstre tenker sikkert på kvinnens frihet. Skal jeg gjette, bør autonome kvinners (og menns) ønsker i minst mulig grad forhindres, fordi etikken fremmer «frihet» framfor ansvar. Hvis det derimot er slik at frihet innebærer et totalt ansvar som i Sartres filosofi, så forringer Hansmarks frihetstenkning verdien av det menneskelige.

Ideen *mennesket* minimaliseres når det «rasjonelle» blir dommer for god moral. Frihet blir da paradoksalt noe som fører til den totale tvang, avstengt fra å oppleve følelser, empati og mening.

Å være menneskelig er ikke en fritt valgt fornuftshandling. Hvis det er slik at menneskene oppfatter sine handlinger som gode, fordi handlingen forbedrer deres posisjon i livet, så er det viktig å være bevisst på hva vi mennesker gjør. *Hva* vil vi egentlig være?

Relevansen til antikken er at de så både fornuft og følelser som ingredienser for å nå klokskap. I Hippokrates legeed er det forbud mot å gi fosterfordrivende middel.

«Spør man kun fornuften vil den foretrekke verdens utslettelse framfor rift i egen finger»
David Hume, filosof.

(Jeg søkte under «abortion» på Google-bilder for å finne et bilde jeg kunne lime inn øverst i artikkelen. For å skåne lesere valgte jeg ikke å bruke noen av dem.)